

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ІЗМАЇЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ УПРАВЛІННЯ, АДМІНІСТРУВАННЯ ТА
ІНФОРМАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
КАФЕДРА ІСТОРІЇ ТА МЕТОДИКИ ЇЇ НАВЧАННЯ**

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Україна в європейській історії та культурі

(назва навчальної дисципліни)

освітній ступінь бакалавр
(назва освітнього ступеня)

галузь знань для всіх галузей знань
(шифр і назва галузі знань)

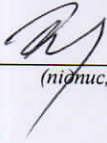
спеціальність для всіх спеціальностей
(код і назва спеціальності)

освітня програма для всіх освітніх програм

тип дисципліни обов'язкова
(обов'язкова / вибіркова / факультативна)

ПОГОДЖЕНО:

Гарант освітньо-професійної програми

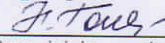
Федорова О.В.

(підпис, ініціали, прізвище)

РЕКОМЕНДОВАНО:

кафедрою історії та методики її навчання
протокол № 1 від 30.08.2023

Завідувач кафедри

Гончарова Н.О.

(підпис, ініціали, прізвище)

ПОГОДЖЕНО:

Голова ради з якості вищої освіти факультету
управління, адміністрування та інформаційної діяльності

Драгієва Л.В.

(підпис, ініціали, прізвище)

Розробник програми: канд. іст. наук, доцент кафедри історії та методики її навчання Гончарова Н.О.

Рецензенти програми: канд. іст. наук, доц., гарант ОПІ «Історія та археологія: історія. Європейські студії» зі спеціальності 032 Історія та археологія Дроздов В.В. канд. іст. наук, доцент кафедри археології, етнології та всесвітньої історії, заступник декана факультету історії та філософії з наукової роботи ОНУ імені І.І. Мечникова Петрова Н.О.

1. ОПИС ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Розподіл годин за навчальним планом	
	Денна	Заочна
Кількість кредитів: 4	Лекції:	
	32	8
Модулів: 1	Практичні заняття:	
Загальна кількість годин: 120	-	-
Рік вивчення дисципліни за навчальним планом: 1	Лабораторні заняття:	
	-	-
Семестр: 1	Семінарські заняття:	
	28	6
Тижневе навантаження (год.):	Консультації:	
- аудиторне: 2	-	-
- самостійна робота: 6	Індивідуальні заняття:	
Форма підсумкового контролю: залік	-	-
Мова навчання: українська	Самостійна робота:	
	60	106

2. МЕТА ДИСЦИПЛІНИ

Предметом навчальної дисципліни «Україна в європейській історії та культурі» є вивчення основних історичних подій та фактів, які мали визначальний вплив на політичні, соціальні, економічні та культурні взаємостосунки між Україною та країнами Європи.

Метою навчальної дисципліни «Україна в європейській історії та культурі» є вивчення історичної ретроспективи взаємин України з державами європейського світу з часів Київської Русі по теперішній час, ролі та місця України у світовому та загальноєвропейському цивілізаційному контексті, основних історичних процесів і подій вітчизняної та європейської історії.

Міждисциплінарні зв'язки: проблематика курсу пов'язана з дисциплінами «Основи філософських знань», «Права людини та громадянське суспільство в Україні», «Українська мова за професійним спрямуванням».

3. ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Вивчення навчальної дисципліни передбачає формування та розвиток у студентів компетентностей та програмних результатів навчання відповідно до вказаних освітньо-професійних програм.

Інформація про компетентності та відповідні їм програмні результати навчання за дисципліною

Шифр компетентності	Компетентності	Шифр програмних результатів	Програмні результати навчання
Загальні компетентності (ЗК)			
ЗК 1.	Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенство права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.	ПРН 20.	Дотримуватись правових норм і законів, нормативно – правових актів України, усвідомлювати необхідність їх дотримання.
ЗК 3.	Навички використання інформаційних та комунікаційних технологій.	ПРН 17.	Уміти знаходити, обробляти та аналізувати інформацію з різних джерел, насамперед, за допомогою інформаційних технологій.
ЗК 4.	Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.	ПРН 19.	Володіти основами професійної культури, бути здатним до підготовки та редагування текстів професійного змісту державною мовою; володіти основами професійної мовленнєвої культури при навчанні біології, фізики та хімії в школі.
ЗК 7.	Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).	ПРН 20.	Дотримуватись правових норм і законів, нормативно – правових актів України, усвідомлювати необхідність їх дотримання.
ЗК 9.	Здатність працювати в команді.	ПРН 23.	Бути здатним до організаційної роботи у позашкільних закладах загальної середньої освіти, літніх дитячих оздоровчих таборах; організувати співпрацю учнів і вихованців та ефективно працювати в команді (педагогічному колективі освітнього закладу, інших професійних об'єднаннях).
ЗК 11.	Здатність вчитися і	ПРН 24.	Бути здатним вчитися

	оволодівати сучасними знаннями.		упродовж життя і вдосконалювати з високим рівнем автономності здобуті під час навчання компетентності; усвідомлювати соціальну значущість майбутньої професії, сформованість мотивації до здійснення професійної діяльності
Фахові компетентності (ФК)			
ФК 14.	Здатність до рефлексій та самоорганізації професійної діяльності.	ПРН 24.	Бути здатним вчитися упродовж життя і вдосконалювати з високим рівнем автономності здобуті під час навчання компетентності; усвідомлювати соціальну значущість майбутньої професії, сформованість мотивації до здійснення професійної діяльності

Матриця відповідності компетентностей результатам навчання за дисципліною

Шифр компетентності	Результати навчання			
	Знання	Уміння	Комунікація	Автономність та відповідальність
ЗК 1	ПРН 20			
ЗК 3		ПРН 17		
ЗК 4			ПРН 19	
ЗК 7	ПРН 20			
ЗК 9				ПРН 23
ЗК 11		ПРН 24		
ФК 14		ПРН 24		

4. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ДИСЦИПЛІНИ

№ з/п	Назви тем	Кількість годин (денна форма навчання)							Кількість годин (заочна форма навчання)						
		Аудиторні	Лекції	Семінарські (практичні)	Лабораторні	Консультації	Індивідуальні заняття	Самостійна робота	Аудиторні	Лекції	Семінарські (практичні)	Лабораторні	Консультації	Індивідуальні заняття	Самостійна робота
1.	Процес державотворення у Західній Європі і становлення Руської держави.	4	2	2	-	-	-	4	2	2	-	-	-	-	10

2.	Русь-Україна в європейському соціально-політичному просторі в кінці X – середині XII ст.	6	4	2	-	-	-	4	2	2	-	-	-	-	6
3.	Культурний розвиток давньої Русі-України в контексті середньовічної культури.	4	2	2	-	-	-	4	-	-	-	-	-	-	4
4.	Утворення національних держав у Західній Європі. Галицько-Волинське князівство у політичному процесі Центральної Європи.	6	2	4	-	-	-	4	2	-	2	-	-	-	10
5.	Станово-представницькі монархії в Європі. Еволюція українського суспільства у складі Великого князівства Литовського (XV ст.).	4	2	2	-	-	-	6	-	-	-	-	-	-	10
6.	Початок Нового часу і соціально-політичний розвиток України в кінці XV – XVI ст. Реформація і контрреформація, їх відгомін в Україні.	6	4	2	-	-	-	6	2	-	2	-	-	-	10
7.	Західна Європа і Україна у першій половині XVII ст. Вплив західноєвропейських суспільно-політичних процесів на Україну у першій половині XVII ст.	4	2	2	-	-	-	4	-	-	-	-	-	-	6
8.	Розвиток української культури у XV – XVIII ст. Західноєвропейські впливи в духовному житті.	4	2	2	-	-	-	8	-	-	-	-	-	-	10
9.	Національно-визвольна боротьба	4	2	2	-	-	-	6	2	2	-	-	-	-	10

	українського народу у 1648-1657 рр. і європейський світ.														
10.	Тенденції суспільно-політичного розвитку в країнах Західної і Центральної Європи і Україна (друга половина XVII – XVIII ст.).	6	2	4	-	-	-	6	2	-	2	-	-	-	10
11.	Україна і Європейський світ у XIX ст.	6	4	2	-	-	-	8	-	-	-	-	-	-	8
12.	Соціально-політичні й економічні процеси в Європі і Україні у XX – на початку XXI ст. Європейська інтеграція та Україна.	6	4	2	-	-	-	60	2	2	-	-	-	-	8
Проміжний контроль		-	-	-	-	-	-	4	-	-	-	-	-	-	4
Разом:		60	32	28	-	-	-	72	14	8	6	-	-	-	106

5. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

5.1. Зміст навчальної дисципліни за темами

Тема 1. Процес державотворення у Західній Європі і становлення Руської держави.

Падіння Римської імперії. Велике переселення народів і зародження ранньофеодальних держав в Європі. Розвиток феодальних відносин у «варварських королівствах» Західної Європи. Франкська імперія. Проблеми слов'янського етногенезу. Початки державотворення у східних слов'ян. Утворення Руської держави. Її місце в європейському світі за часів перших Рюриковичів. Християнство за часів раннього середньовіччя як фактор первинного об'єднання феодальної Європи.

Тема 2. Русь-Україна в європейському соціально-політичному просторі в кінці X – середині XII ст.

Політичний розвиток Київської держави доби Володимира і Ярослава Мудрого. Хрещення Русі-України як фактор «європеїзації» давньоруського суспільства. Посилення зв'язків Київської держави з європейським світом.

Тема 3. Культурний розвиток давньої Русі-України в контексті середньовічної культури.

Культурний розвиток давньої Русі-України в контексті середньовічної європейської культури. Каролінгський ренесанс, Оттонівське відродження. Зародження міської культури. Культура проторенесансу, її прояви в Україні.

Тема 4. Утворення національних держав у Західній Європі. Галицько-Волинське князівство у політичному процесі Центральної Європи.

Розвинуте феодальне суспільство в Західній Європі. Розпад Київської держави. Галицько-Волинське князівство як фактор формування моноетнічної української державності. Комунальні революції в Західній Європі. Проникнення західних впливів у міське життя України. Держава Романовичів у політичному процесі Центральної Європи. Українська державність XIV ст.

Тема 5. Станово-представницькі монархії в Європі. Еволюція українського суспільства у складі Великого князівства Литовського (XV ст.).

Спроби церковної унії з Римом. Піднесення престижу великих князів литовських в Європі, спроби коронації. Позиція українського панства. Боротьба феодально-аристократичних угруповань у XV ст. Держава Олельковичів і західний світ.

Тема 6. Початок Нового часу і соціально-політичний розвиток України в кінці XV – XVI ст. Реформація і контрреформація, їх відгомін в Україні.

Перехід від середньовічної станової монархії до абсолютизму. Спроби зміцнення великокняжої влади у Великому князівстві Литовському. Формування буржуазних відносин. Фільваркова система. Соціальні протести в Європі і Україні. Виникнення козацтва, його роль в зародженні буржуазних відносин в Україні. Реформація і контрреформація. Їх прояви в Україні. Інтеграція українських земель у польській державі. Загострення національно-релігійних і соціальних суперечностей наприкінці XVI ст.

Тема 7. Західна Європа і Україна у першій половині XVII ст. Вплив західноєвропейських суспільно-політичних процесів на Україну у першій половині XVII ст.

Вплив нідерландської революції на поширення релігійної та національної свободи. Українські і польські антитринітарії у Голландії. Участь українців у Тридцятилітній війні в Європі.

Тема 8. Розвиток української культури у XV – XVIII ст. Західноєвропейські впливи в духовному житті.

Початок і розвиток ренесансу в країнах і Західної Європи. Утвердження гуманістичної культури на українських землях. Острозька академія – осередок ренесансної культури в Україні.

Тема 9. Національно-визвольна боротьба українського народу у 1648-1657 рр. і європейський світ.

Соціально-економічні передумови визвольної революції. Визвольні рухи в Європі і український контекст. Реакція в країнах Європи на події в Україні. Нова українська державність і європейський світ. Західноєвропейський вектор політичної орієнтації Б. Хмельницького.

Тема 10. Тенденції суспільно-політичного розвитку в країнах Західної і Центральної Європи і Україна (друга половина XVII – XVIII ст.).

Розвиток європейської політичної системи. Боротьба за збереження української державності після смерті Б. Хмельницького. Спільне і відмінне наслідків буржуазних революцій в Англії і Нідерландах та в Україні. Система

абсолютизму і намагання посилення інституту гетьманства. Перехід до епохи Просвітництва в Європі. Доба гетьмана Мазепи. Боротьба з російським орієнтальним деспотизмом.

Тема 11. Україна і Європейський світ у ХІХ ст.

Вплив ідей Великої французької революції на український суспільно-політичний рух (перша чверть ХІХ ст.). Україна у планах Наполеона. Кримська війна і українська проблема. Загострення російсько-німецьких відносин у 70-80 рр. і український національний рух. Проблема Королівства Київського за проектом Бісмарка.

Тема 12. Соціально-політичні й економічні процеси в Європі і Україні у ХХ – на початку ХХІ ст. Європейська інтеграція та Україна.

Соціально-економічна та політична ситуація в Європі на початку ХХ ст. Перша світова війна і Україна. Українсько-Європейські відносини в міжвоєнний період. Друга світова війна в Європі та Україні. Україна за доби Радянського Союзу. Українсько-європейські стосунки доби незалежності України.

5.2. Тематика семінарських занять

ТЕМА 1. Теоретико-методологічні засади курсу. Історична пам'ять, історична політика, історичні міфи.

ТЕМА 2. Кам'яна доба, епохи міді й бронзи на території сучасної Європи та України. Епоха античності.

ТЕМА 3. Київська Русь в системі взаємовідносин середньовічних європейських держав.

ТЕМА 4. Еволюція європейської парадигми розвитку України в ХІV-ХVІІІ ст.

ТЕМА 5. Особливості цивілізаційного розвитку України і Європи в ХІХ ст. Народження націй.

ТЕМА 6-7. Україна і Європа від Першої світової до закінчення Другої світової війни.

ТЕМА 8. Біполярний світ. Ідея єдиної Європи в історичній ретроспективі.

ТЕМА 9. Європа на початку ХХІ ст.: виклики і перспективи. Україна: труднощі подолання імперського спадку.

ТЕМА 10. Незалежна Україна у колі європейських держав і народів.

5.3. Організація самостійної роботи студентів

№ з/п	Вид роботи	Кількість годин	Форми звітності
1.	Підготовка до лекційних та семінарських занять	12 (26)	Конспект
2.	Підготовка до проміжного контролю	4	Модульна контрольна робота
3.	Виконання індивідуальних завдань: - складання термінологічного словника;	14 (28)	Термінологічний словник

	- підготовка усноісторичного дослідження; - підготовка до презентації результатів дослідження.	16 (26) 14 (26)	Усноісторичне дослідження Презентація
	Разом	60 (106)	

Тематика індивідуальних завдань

Ключові слова для термінологічного словника:

Автохтон, варяги, віче, вотчина, данина, десятина, дружина, етногенез, закупи, ізгої, кіммерійці, князь, полюддя, рядовичі, тризуб, холопи, християнство, челядь, язичництво, баскак, Золота Орда, натуральне господарство, феодал, ярлик, братства, братські школи, воєводство, Магдебурзьке право, магістрат, унія, фільварок, шляхта, булава, бунчук, Військо Запорозьке низове, Дике поле, зимівник, городові(міські, волосні) козаки, Кіш, клейноди, кошовий отаман, курінь, паланка, реєстрові козаки, козацька рада, старшина, уходники, універсали, чайка, ясир, генеральна старшина, генеральний бунчужний, генеральний писар, генеральний осавул, генеральний підскарбій, генеральний суддя, Гетьманщина, автономія, конституція, Малоросійський приказ, Малоросійська колегія, опозиція, Руїна, суверенітет, гайдамаки, закріпачення селян, Коліївщина, опришки, декабристи, дворові люди, викупна операція, земства, народники, народовці, москвофіли, національне відродження, промисловий переворот, анексія, Антанта, більшовизм, демократія, Державна Дума, Троїстий союз, синдикат, фінансова олігархія, політична партія, Центральна Рада, Директорія, Гетьманський переворот, авторитарний режим, «воєнний комунізм», терор, тоталітарний режим, п'ятирічка, агресія, гетто, депортація, нацизм, репарації, фашизм, Холокост, «відлига», волюнтаризм, десталінізації, гласність, плюралізм, шістдесятники, діаспора, парламентаризм, парламентська фракція, правова держава, толерантність, унітарна держава.

Культура, матеріальна культура, духовна культура, світова культура, національна культура, міф, анімізм, тотемізм, фетишизм, магія, синкретизм, есхатологія, космологія, фольклор, язичництво, патерик, агіографія, четьї, мінеї, палей, хрестово-купольний храм, фреска, мозаїка, апокрифи, романський стиль, мозаїка, чернь, зернь, скань, філігрань, неф, гуманізм, колегіум, академія, теоцентризм, антропоцентризм, цех, корпорація, схоластика, вертеп, «сім вільних мистецтв», тривіум, квадріум, готика, балаган, інтермедія, декан, абітурієнт, вітраж, скрипторій, лицарство, партесний спів, секуляризація, механіцизм, деїзм, бароко, рококо, просвітництво, енциклопедизм, «філософи-просвітники», класицизм, романтизм, сентименталізм, станкова графіка, псевдороманський стиль, батальний живопис, утилітаризм, реалізм, модернізм, модернізація, натуралізм, абстракціонізм, імпресіонізм, символізм, декаданс, конструктивізм, імажинізм, сюрреалізм, авангардизм, примітивізм, дадаїзм, експресіонізм, кубізм, футуризм, сюрреалізм, еkleктика, необароко, соцреалізм, симулякр, концептуальне мистецтво, інсталяція, андеграунд, поп-арт, соц-арт, колаж, мінімалізм, перформанс, хепенінг, «критичний реалізм», постконцептуалізм, фовізм, гіперреалізм, кітч.

Усноісторичне дослідження

Студенти проводять інтерв'ювання за проектними завдання Центру усної Історії ІДГУ (2 анкети на вибір). Методичні вказівки, зразки документів, анкета респондента, паспортний лист до інтерв'ю представлені на сайті ІДГУ (<http://idgu.edu.ua/science>) у розділі «Центр усної історії».

Результати власного усноісторичного дослідження студенти презентують на семінарському занятті (обсяг презентації – не менше 12 слайдів).

6. ФОРМИ ПОТОЧНОГО ТА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

6.1. *Форми поточного контролю:* семінарські заняття, індивідуальні завдання.

6.2. *Форми проміжного контролю:* модульна контрольна робота.

6.3. *Форми підсумкового контролю:* залік.

7. ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Під час поточного контролю оцінюються відповіді студента на семінарських заняттях, результати самостійної роботи з науковою літературою, а також якість виконання студентом індивідуального завдання у вигляді термінологічного словника, усноісторичного дослідження та його презентації.

Модульна контрольна робота проводиться в письмовій формі та включає два теоретичні питання, відповіді на які дають можливість оцінити рівень оволодіння теоретичним матеріалом.

Зразок варіанту модульної контрольної роботи:

1. Участь українців у Тридцятилітній війні в Європі.
2. Українсько-європейські стосунки доби незалежності України.

8. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

8.1. *Шкала та схема формування підсумкової оцінки*

Переведення підсумкового балу за 100-бальною шкалою оцінювання в підсумкову оцінку за традиційною шкалою

Підсумковий бал	Оцінка за традиційною шкалою	
	залік	екзамен
90-100	зараховано	відмінно
70-89		добре
51-69		задовільно
26-50	не зараховано	незадовільно
1-25		

Схема розподілу балів

Максимальна кількість балів	70 балів (поточний контроль) – середньозважений бал оцінок за відповіді на семінарських заняттях та виконання індивідуальних завдань, який переводиться у 100-бальну шкалу з ваговим коефіцієнтом 0,7	30 балів (проміжний контроль) – за результатами виконання модульної контрольної роботи
Мінімальний пороговий рівень	35 балів (поточний контроль)	16 балів (проміжний контроль)

8.2. Критерії оцінювання під час аудиторних занять

Оцінка	Критерії оцінювання навчальних досягнень
5 балів	Оцінюється робота студента, який у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно, самостійно та аргументовано його викладає, глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних запитань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову та додаткову літературу, вільно послуговується науковою термінологією, розв'язує задачі стандартним або оригінальним способом, наводить аргументи на підтвердження власних думок, здійснює аналіз та робить висновки.
4 бали	Оцінюється робота студента, який достатньо повно володіє навчальним матеріалом, обґрунтовано його викладає, в основному розкриває зміст теоретичних запитань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову літературу, розв'язує задачі стандартним способом, послуговується науковою термінологією. Але при висвітленні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, допускаються при цьому окремі неістотні неточності та незначні помилки.
3 бали	Оцінюється робота студента, який відтворює значну частину навчального матеріалу, висвітлює його основний зміст, виявляє елементарні знання окремих положень, записує основні формули, рівняння, закони. Не здатний до глибокого, всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, не користується необхідною літературою, допускає істотні неточності та помилки.
2 бали	Оцінюється робота студента, який не володіє навчальним матеріалом у достатньому обсязі, проте фрагментарно, поверхово (без аргументації та обґрунтування) викладає окремі питання навчальної дисципліни, не розкриває зміст теоретичних питань і практичних завдань.
1 бал	Оцінюється робота студента, який не в змозі викласти зміст більшості питань теми та курсу, володіє навчальним матеріалом на рівні розпізнавання явищ, допускає істотні помилки, відповідає на запитання, що потребують однослівної відповіді.
0 балів	Оцінюється робота студента, який не володіє навчальним матеріалом та не в змозі його висвітлити, не розуміє змісту теоретичних питань та практичних завдань.

8.3. Критерії оцінювання індивідуальних завдань

Вид	Максимальна кількість балів
Термінологічний словник	5

Усноісторичне дослідження	10
Презентація	5

Критеріями оцінювання *термінологічного словника* є вміння студента тезово викласти зміст термінів. Оцінювання *усноісторичного дослідження* здійснюється за такими критеріями: самостійність та оригінальність дослідження, виконання поставлених автором завдань, здатність здійснювати узагальнення на основі опрацювання теоретичного матеріалу та відсутність помилок при оформленні роботи. Критеріями оцінювання *презентації* є її відповідність змісту доповіді студента за матеріалами дослідження та оригінальність візуального представлення.

8.4. Критерії оцінювання модульної контрольної роботи

Максимальна кількість балів за відповідь на 1 питання складає 15 балів. Критеріями оцінювання є: повнота відповіді, здатність критичного аналізу теоретичного матеріалу, вміння наводити аргументи та робити висновки.

8.5. Критерії оцінювання під час підсумкового контролю

Підсумкова оцінка виставляється за результатами поточного та проміжного контролю.

9. ІНСТРУМЕНТИ, ОБЛАДНАННЯ ТА ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ, ВИКОРИСТАННЯ ЯКИХ ПЕРЕДБАЧАЄ НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА

Технічні засоби для демонстрування презентацій (ноутбук, проєктор).

10. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

10.1 Основні джерела

1. Алексєєв Ю.М., Вертегел А.Г., Казаков О.О. Всесвітня історія. Навчальний посібник. К. 2006.
2. Бажан О.Г. Історія України: навчальний посібник. К. 2008.
3. Білоцерківський В.Я. Історія України: навчальний посібник. К. 2007.
4. Бойко О.Д. Історія України. Навчальний посібник для ВНЗ. К. 2010.
5. Бойко Ю.М., Бойко Т.В. Термінологічно-понятійний словник з культурології та художньої культури / За заг. ред. Ю.М. Бойка. Вінниця. 2012.
6. Бокань В. Історія культури України: навчальний посібник. К. 2002.
7. В'ятрович В. Україна. Історія з грифом «Секретно». Харків. 2014.
8. Голованов С.О. Всесвітня історія. К. 2005.
9. Гончарук П.С. Історія України з найдавніших часів до початку ХХ століття: курс лекцій. К. 2005.
10. Іванова Л.Г. Україна між Сходом і Заходом – до проблеми становлення національної ідеї в українській суспільно-політичній думці в контексті східноєвропейського розвитку (І половина ХІХ ст.). К. 2007.
11. Історія сучасного світу: соціально-політична історія ХV – початку ХХІ століть: Навчальний посібник / Під ред. Ю. Горбаня. К. 2012.
12. Калакура Я.С., Рафальський О.О., Юрій М.Ф. Ментальний вибір української цивілізації. К. 2017.
13. Кондратюк К., Качмар В. Новітня історія України (1945–2020 роки): навчальний посібник. Львів. 2020.

14. Крупник Л.О. Історія України: формування етносів, нації, державності: Навчальний посібник. К. 2009.
15. Культура історичної пам'яті: європейський та український досвід / За заг. ред. Ю. Шаповала. К. 2013.
16. Лазарович М.В. Історія України: навчальний посібник. К. 2013.
17. Нагорна Л.П. Історична культура: концепт, інформаційний ресурс, рефлексивний потенціал. К. 2014.
18. Мельник А.І. Історія України: навчальний посібник. К. 2008.
19. Орлова Т.В. Історія сучасного світу (XV–XXI ст.): Навчальний посібник. К. 2008.
20. Плохій С. Брама Європи. Історія України від скіфських воєн до незалежності. Харків. 2016.
21. Плохій С. Походження слов'янських націй. Домодерні ідентичності в Україні, Росії та Білорусі. К. 2015.
22. Снайдер Т. Перетворення націй. Польща, Україна, Литва, Білорусь, 1569–1999. К. 2012.
23. Терещенко Ю.І. Україна і європейський світ: Нариси історії від утворення Старокиївської держави до кінця XVI ст. К. 1996.
24. Турченко Ф.Г., Каганов Ю.О., Турченко Г.Ф. Історія України (1914–1945): підручник для здобувачів ступеня вищої освіти бакалавра. Запоріжжя. 2020.
25. Турченко Ф.Г., Каганов Ю.О., Турченко Г.Ф. Історія України (1945–2021): підручник для здобувачів ступеня вищої освіти бакалавра. Запоріжжя. 2021.
26. Україна в Європі: пошуки спільного майбутнього / Кер. авт. кол. А.І. Кудряченко. К. 2009.
27. Україна в історії Європи XIX – початку XXI ст.: історичні нариси: монографія / За ред. С.В. Віднянського. К. 2020.
28. Україна в історіях та оповідах. Есеї українських інтелектуалів / За ред. В. Ярмоленка. К. 2019.
29. Україна в контексті історичного розвитку Європи: підручник для студентів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти усіх спеціальностей / За ред. С.О. Костишевої. К. 2021.
30. Українська культура в європейському контексті / За ред. Ю.П. Богуцького. К. 2007.
31. Чайковський С. Україна – європейська країна. К. 2015.
32. Шевченко І. Україна між Сходом і Заходом. Нариси з історії культури до початку XVIII століття. Львів. 2001.
33. Щербак Ю. Україна: виклик і вибір. Перспективи України в глобалізованому світі XXI ст. К. 2003.

10.2 Допоміжні джерела

34. Азбука європейської інтеграції: навчально-методичний посібник / Під заг. ред. І.В. Яковюка, Харків. 2006.
35. Алексєєв Ю.М. Історія України: навчальний посібник для абітурієнтів та студентів вищих закладів освіти. К. 2004.
36. Артёмов І.В. Проблеми і перспективи входження України в Європейський Союз: навчальний посібник. Ужгород. 2007.
37. Бойко Ю.М. Історія української культури в біографіях видатних діячів. Ч. I (IX – XVII ст.). Вінниця. 2013.
38. Бойко Ю.М. Історія української культури в біографіях видатних діячів. Ч. II. Вип. 1 (XVIII – початок XIX ст.). Вінниця. 2014.
39. Бойко Ю.М. Історія української культури в біографіях видатних діячів. Ч. II. Вип. 2 (XVIII – XIX ст.). Вінниця. 2015.
40. Бойко Ю.М. Історія української культури в біографіях видатних діячів. Ч. II. Вип. 3 (XIX ст.). Вінниця. 2020.
41. Бондар Г.А. Новітня історія України (1914–2008 рр.). К. 2011.

42. Борисенко В. Історія культури України XVII ст.: навчальний посібник. К. 2015.
43. Верстюк В.Ф. Українська Центральна Рада: період становлення. *Український історичний журнал*. 2007. № 2.
44. Висоцький О.Ю. Історія української культури: навчальний посібник. Дніпропетровськ. 2009.
45. Віднянський С.В. Європейський вибір України та імперативи європейської інтеграції. *Науковий вісник Дипломатичної академії України*. К. 2003. Вип. 9.
46. Віднянський С. Незалежна Україна: двадцять років між Європою та Євразією. *Україна–Європа–Світ*. Міжнародний збірник наукових праць. Серія: Історія, міжнародні відносини. Тернопіль. 2011. Вип. 6-7.
47. Віднянський С.В. Чому та як Українська РСР стала однією з країн-засновниць ООН? (до 70-річчя Організації Об'єднаних Націй і членства в ній України). *Український історичний журнал*. 2015. № 5.
48. Войтович Л.В. Княжа доба на Русі: портрети еліти. Біла Церква. 2006.
49. Водотика Т. Теорія фронтиру та її пізнавальні можливості у контексті історичної регіоналістики. *Регіональна історія України*. Збірник наукових статей. 2012. Вип. 6.
50. Галушко К. Український націоналізм. Короткий курс з історії України. К. 2017.
51. Гирич І. Українські інтелектуали і політична окремішність (середина XIX – початок XX ст.). К. 2014.
52. Гісем О.В. Історія України. Опорні схеми, таблиці, коментарі. Кам'янець-Подільський. 2010.
53. Головка О.Б. Корона Данила Галицького: Волинь та Галичина в державно-політичному розвитку Центрально-Східної Європи раннього та класичного середньовіччя. К. 2006.
54. Головка А. Русь у міжнародному житті Європи IX–X ст. К. 1994.
55. Грицак Я.Й. 26-й процент, або Як подолати історію. К. 2014.
56. Грицак Я. Нариси історії України. Формування модерної української нації. К. 2000.
57. Грицак Я. Пророк у своїй вітчизні. Франко та його спільнота (1856–1886). К. 2006.
58. Гуржій О. Українська козацька держава в другій половині XVII – XVIII ст.: кордони, населення, право. К. 1996.
59. Дацків І.Б. Дипломатичні стосунки Директорії УНР із радянськими урядами Росії та України. *Український історичний журнал*. 2009. № 3.
60. Дашкевич Я. Україна на межі між Сходом і Заходом (XIV–XVIII ст.). Записки наукового товариства ім. Шевченка. Львів. 1991. Т. 222.
61. Дейвіс Н. Європа. Історія. К. 2001.
62. Дещинський Л.Є. Історія української та зарубіжної культури: підручник для студентів вищих навчальних закладів. Львів. 2008.
63. Енциклопедичний словник символів культури України / За заг. ред. В.П. Коцура, О.І. Потапенка, В.В. Куйбіди. Корсунь-Шевченківський. 2015
64. Енциклопедія Трипільської цивілізації / Авт. кол.: Н.Б. Бурдо, М.Ю. Відейко, В.О. Дергачов та ін. Київ. 2004. Т. 1. Кн. 1.
65. Енциклопедія Трипільської цивілізації / Авт. кол.: Н.Б. Бурдо, М.Ю. Відейко, М.І. Городяйський та ін. Київ. 2004. Т. 1. Кн. 2.
66. Енциклопедія Трипільської цивілізації / Ред. кол.: Л.М. Новохатько; М.І. Сенченко, Т.І. Іжевська та ін. Київ. 2004. Т. 2.
67. Європейські традиції міського самоврядування в Україні / Упорядн. В.М. Бойко. Чернігів. 2011.
68. Єрмакова Н. Березільська культура: Історія, досвід. К. 2012.
69. Єрмолаєв В.М. Вищі представницькі органи влади в Україні (історико-правове дослідження). Харків. 2005.

70. Заблоцька К.В. Українська і зарубіжна культура: навчальний посібник. Донецьк. 2001.
71. Забужко О. Notre Damed'Ukraine: Українка в конфлікті міфологій. К. 2007.
72. Залізняк Л. Україна та Росія: війна цивілізацій. *Універсум*. 2017. № 3-4.
73. Зашкільняк Л. Історична пам'ять і соціальні функції історії у сучасному світі. *Україна-Європа-Світ*. Міжнародний збірник наукових праць. Серія: Історія, міжнародні відносини. Тернопіль. 2009. Вип. 2.
74. Іванов В.М. Історія держави і права України: підручник. К. 2013.
75. Івченко О.Г. Україна в системі міжнародних відносин: історична ретроспектива та сучасний стан. К. 1997.
76. Історія українського козацтва: нариси у 2 т. / Відп. ред. В. Смолій. К. 2006.
77. Історія української культури: навчальний посібник / За ред. І.Я. Хоми. Львів. 2012.
78. Іщенко О.С. Володимир Мономах в українській історичній пам'яті. *Український історичний журнал*. 2015. № 1.
79. Касьянов Г. Україна 1991–2007: нариси новітньої історії. К. 2008.
80. Конституційний процес в Україні / За ред. Ю.П. Рубан. К. 2008.
81. Кордон М.В. Українська та зарубіжна культура: Курс лекцій. К. 2005.
82. Коцур А.П. Історія України від найдавніших часів до сьогодення. Збірник документів і матеріалів. Київ-Чернівці. 2008.
83. Кошкіна С. Майдан. Нерозказана історія: Головне розслідування подій Революції Гідності. К. 2015.
84. Країни світу і Україна: енциклопедія. В 5 т. Т. 1: Північна Європа. Західна Європа. Південна Європа / А.І. Кудряченко (голова редкол.), В.М. Ткаченко, А.Г. Бульвінський та ін. Київ. 2017.
85. Крип'якевич І. Історія української культури. К. 2002.
86. Кудряченко А.І. Київська Русь в системі взаємовідносин середньовічних європейських держав. *Україна в Європі: пошуки спільного майбутнього*. К. 2009.
87. Культура і побут населення України: Навчальний посібник / В.І. Наулко, Л.Ф. Артюх, В.Ф. Горленко та ін. К. 1993.
88. Культурологія: теорія та історія культури. Навчальний посібник / За ред. І.І. Тюрменко. К.
89. Кульчицький С.В. Коли і як відбулося возз'єднання Західної України з УРСР. *Український історичний журнал*. 2009. № 5.
90. Лисяк-Рудницький І. Україна між Заходом і Сходом. Історичні есе. К. 1994.
91. Литвинов В. Ренесансний гуманізм в Україні. К. 2000.
92. Мальська М.П., Антонюк Н.В. Основи європейської інтеграції: підручник. К. 2015.
93. Мартинов А.Ю. Українсько-німецькі відносини: політика, дипломатія, економіка. 1918–1933 рр. *Український історичний журнал*. 2009. № 3.
94. Наєнко М.К. Художня література України: Від міфів до модерної реальності. К. 2008.
95. Наливайко Д. Очима Заходу: Рецепція України в Західній Європі XI–XVIII ст. К. 1998.
96. Однороженко О. Українська (руська) еліта доби Середньовіччя і раннього Модерну: структура та влада. К. 2011.
97. Пальм Н.Д. Історія української культури: навчальний посібник. Харків. 2013.
98. Переформатування європейської інтеграції: можливості і ризики для асоціації Україна – ЄС / В.Сіденко (керівник проекту) та ін. К. 2018.
99. Політика історичної пам'яті в контексті національної безпеки України: аналітична доповідь / За заг. ред. В.М. Яблонського. К. 2019.
100. Ранньомодерна Україна на перехресті цивілізацій, культур, держав та регіонів / Відп. ред. В. Смолій. К. 2014.

101. Селівоненко А. Політика Гетьманщини стосовно Запорозької Січі (1658–1667 рр.). *Український історичний збірник*. 2009. Вип. 12.
102. Сидоренко В.Д. Візуальне мистецтво від авангардних зрушень до новітніх спрямувань: Розвиток візуального мистецтва України ХХ – ХХІ століть. К. 2008.
103. Смолій В.А., Степанков В.С. Українська національна революція ХVІІ ст. (1648–1676 рр.). К. 2009.
104. Тимченко Р. Причини та передумови укладання акту злуки 22 січня 1919 р. *Український історичний збірник*. 2008. Вип. 11.
105. Турченко Ф.Г. Утворення Української Центральної Ради: джерела та їх інтерпретації. *Український історичний журнал*. 2007. № 2.
106. Фігурний Ю. Історичні витоки українського лицарства. К. 2004.
107. Чухліб Т. Поширення назви «Україна» в офіційному дискурсі Речі Посполитої як один із наслідків Люблінської унії 1569 р. *Український історичний журнал*. 2019. № 4.
108. Шейко В.М., Білоцерківський В.Я. Історія української культури: навчальний посібник. К. 2010.
109. Яковенко Н. Дзеркала ідентичності. Дослідження з історії уявлень та ідей в Україні ХVІ – початку ХVІІІ століття. К. 2012.
110. Яковенко Н. Нариси історії середньовічної та ранньомодерної України. К. 2005.
111. Яневський Д. Загублена історія втраченої держави. Харків. 2012.
112. Яртис А., Мельник В. Лекції з історії світової та вітчизняної культури: навчальний посібник. Львів. 2005.

10.3 Інтернет-ресурси

113. <http://history.org.ua/uk> – Інститут історії України НАНУ
114. <https://ivinas.gov.ua/> – Інститут всесвітньої історії НАНУ
115. <http://www.nbuv.gov.ua/> – Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського
116. <http://elib.nplu.org/> – електронна бібліотека «Культура України»
117. <http://mari.kiev.ua/> – Інститут проблем сучасного мистецтва Національної академії мистецтв України
118. <http://etnolog.org.ua/> – Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М.Т. Рильського НАНУ
119. <https://uahistory.co/book/> – History – Твоя електронна бібліотека (Книги та підручники з історії України та всесвітньої історії)
120. <http://izbornyk.org.ua/> – «Ізборник» — Історія України ІХ – ХVІІІ ст. Першоджерела та інтерпретації
121. <http://izbornyk.org.ua/> – бібліотека текстів з історії української культури, першоджерела з історії української літератури та мови, історії України
122. <http://poetry.uazone.net/> – бібліотека української поезії